

Jedinstvena škola.

Prigodom zadnjih izbora u Francuskoj bila je lozinka: Borba protiv skupoće živeža, ispražnjenje Ruhra i jedinstvena škola (ecole unique). Ni danas nije to pitanje o školi sišlo s dnevnog reda. Agitacija je pak ova odjeknula i vani, čak i kod nas, premda u drugom obliku. Sada je to pitanje postalo gotovo općim. Tome je najviše doprinesao odbor za internacionalnu pouku, koji je osnovan na kongresu u Bordeauxu g. 1920. sa zadatkom, da ta nova škola postane internacionalnom (Revue de l'Enseignement primaire, 26. 9. 1920).

1. ŠTO HOĆE JEDINSTVENA ŠKOLA?

Jedni razumijevaju pod jedinstvenom školom izjednačenje programa i metoda u školama, drugi organizičku vezu između pučke i srednje škole, treći jednakost za sve u svim školama. L. Blum je javno ispovijedio u francuskom parlamentu: »Ja ne znam što je to jedinstvena škola, ako ona nije monopol pouke« (11. 12. 1921) t. j. države.

Kako je došlo do riječi »jedinstvena škola«? Nekoliko je Francuza opazilo zadnjih godina rata, da »Francuska nije organizička država« i ti stvorise posebno udruženje za organizaciju demokracije (Association nationale pour l'organisation de la democratie). Jedna je grupa tog udruženja »Les compagnons de l'universite nouvelle« (drugovi nove universe). Ta grupa hoće demokratsku pouku u svemu. Čujmo ih. Oni vele: »Mi hoćemo demokratsku pouku. Sva djeca u Francuskoj imaju pravo da postignu što širu pouku, koju im može dati njihova domovina. I domovina ima pravo, da se otkoristi svim duhovnim bogatstvom, koje posjeduje. Država, koja ima umova i energija, mora svim dozvoliti da se покажу. Treba da svak radi, ali valja da najbolji upravljaju u interesu svih. I zato će demokratska pouka biti u isto doba i izbor najboljih. Učitelj ima prvu dužnost, da raspoznađe zvanja, podupre razvitak. Nova će universa okupiti novu elitu«. Tako ti demokrate. Oni se pozivlju i na Peguya, koji je g. 1914. pisao protiv školske nejednakosti: »Zašto nejednakost u pouci, u kulturi? zašto ova nejednakost socijalna? zašto ta nepravda? zašto je gotovo sasama zapriječena viša pouka nevoljnicima, pučkim sinovima? U Francuskoj je i u modernom društvu srednja škola tako uređena, da je samo prelaz za universu. Čemu ta nejednakost?«.

Prema tome će nova jedinstvena škola dokinuti zapreke između niže i srednje škole; škola se otvara svakome, a i srednja za to sposobnim. U jedinstvenoj će školi biti jedna pouka, je-

dan učitelj (ovo traže i liberalci i loža u SHS), jedan ispit. Obvezatna će biti pouka od 7. do 14. godine. U 12. godini će djeca polagati ispit i prema svojim će se sposobnostima podijeliti u tri kategorije: za opću kulturu (nastavit će nauk u licejima ili reorganiziranim kolegijima), praktičnu znanost (ti će ući u tehničke ili profesionalne škole) te nastavak pučke izobrazbe (ti će nastaviti pučku školu još 2 godine, jer su srednjih sposobnosti). Država će dakako obilno pomagati sposobne učenike ili učenice, da mogu besplatno nastaviti u svim školama svoju izobrazbu.

Ove su ideje naravno naišle na odobrenje demokratskih krugova. Tome se pridružila i skupina katolika oko M. Sangniera, pa često nailazimo na članke o tome u njegovom časopisu »La démocratie«. I u broju veljače lani raspravljaju o tome Daniel Fournier i Maurice Lacroix. Godine 1921. je savez licejskih profesora prihvatio ovu resoluciju s 2128 glasova protiv 134 (i 96 apstin.): »Sva djeca moraju primiti, prema zajedničkom programu, zajedničku pouku prvog stepena«.

I u Njemačkoj radi liberalizam na tome, da uvede »jedinstvenu školu«. O tome se raspravljalo u pruskom saboru u svibnju g. 1914. Tu konzervativna stranka i centum ustiaše protiv tog nacrtu. Ovom je zgodom doviknuo socijalista Leinert: »Naša škola nije drugo nego vjerski zavod, u kome se uzgajaju radne sile za kapitalizam«. Gotovo je istodobno bila rasprava o istom predmetu i u badenskom saboru, pa je i tu taj nacrt propao. U lipnju g. 1914. održao je Njemački učiteljski savez svoj sastanak u Kielu i tu je zaključio, da nova jedinstvena škola mora odstraniti svaku diobu prema socijalnom ili konfesionalnom stanovištu. Tom su zgodom iznijeli i francuski odaslanici svoje mnijenje uz opće odobravanje, pa je tako sastanak pokazao, da ide za uzorom ateističke škole, kakova je u Francuskoj. Spomenuti je Savez izdao i posebnu brošuru »Die deutsche Einheitsschule«. Savez traži i koedukaciju i dokinuću svakog konfesionalnog obilježja (str. 42, 46). U ožujku g. 1916. opet su tražili socijalni demokrate u pruskom saboru, da se uvede obvezatna i svjetovna škola. No i tu je i opet zabačeno cijelo pitanje. Slično je prošao nacrt o jedinstvenoj školi i u Badenskom saboru.

Protiv ove vrsti škole ustade Katolički učiteljski savez na svom sastanku u Essenu već g. 1914., a g. 1916: Savez njemačkih katoličkih učitelja u Bingen. Ovaj je zadnji ovako izjavio: 1. Zabacujemo krilaticu o Jedinstvenoj školi, jer je njezin pojam mnogovrstan, 2. oduzimlje roditeljima pravo odluke u biranju vrsti škole, 3. dokida privatne škole, 4. hoće da uvede simultanu (bez obzira na konfesiju i spol t. j. akonfesionalnost i koedukaciju) i laičku školu.

2. FRAMASONERIJA I JEDINSTVENA ŠKOLA.

Framasonerija ima tu taktiku: ili sama nešto svoje osnuje i to širi, ili rašireno pograbi i u svoje svrhe hoće da upotrebi. Tako je i ovdje u ovom školskom pitanju. Framasonerija je u samoj pariškoj okolici održala u svojim ložama od siječnja do srpnja 1924. do 99 konferencija o jedinstvenoj školi. Prije toga su framasuni održali u prosincu g. 1923. veliku sedmičnu manifestaciju »Semaine de defense laïque«, u kojoj su odobrili i razvili program jedinstvene škole. Sve je odobrila prije toga i framasunska velika loža Francuske (Le convent de la Grande loge de France, 1923, p. 47), a istodobno se izjavila i za državni monopol školstva. I sastanak velikog framasunskog orienta isto misli i traži: neka se stvori jedinstvena pučka škola, obvezatna, bez razlike spola. (Convent du Grand Orient de France (p. 265-266).

Loža naravno prikrija svoj cilj lijepim riječima, ali djelima ide za monopolom državnim svega školstva, pa vidi u jedinstvenoj školi najbolje svoje sredstvo i stoga je jako zagovara i hoće da širi tu misao.

3. JEDINSTVENA ŠKOLA HOĆE DA UVEDE DRŽAVNI MONOPOL ŠKOLSTVA.

Senator Debierre u studenom 1924. otvoreno je pisao, da jedinstvena škola mora uvesti državni monopol i dokinuti konfesionalne i privatne škole. (La Jeune Republique, 9. I. 1924). E. de Mesnil je isto priznao i zaključio svoje razlaganje u istom smislu. L. Bernard je u komori naglasio, da jedinstvena škola traži monopol državni. (La Jeune R., 19. II. 1924): I Ducos kao izvjestitelj u komori o jedinstvenoj školi javno izjavi: »Protivnik sam školskog monopola, a i ako se inače ne bi moglo provesti veliku ovu demokratsku reformu (o jedinstvenoj školi), onda bi pristao na monopol«. Službeni »Journal officiel« opažal da je na ove riječi pljeskala lijevica i skrajna lijevica u sjednici komore 17. II. 1924. »Etudes« (5. 12. 1924) donosi iz zapisnika te sjednice fragment debate, iz kog se razabire, kako otvoreno zastupaju monopol školstva*) svi liberalni krugovi u loži i izvan nje.

Već bi nas misao o monopolu školstva morala uvjeriti, kako se pogibejna stvar krije u toj »jedinstvenoj školi«. To je trojanski konj, koga su Trojanci naivno svečano unijeli u grad, ali ih je i upropastio. Tako bismo i mi katolici morali kazati o jedinstvenoj školi ono, što je kazao Laookon o danajskom daru:

*) I »Mercure de France« 25. 2. 1925. piše: »Uzevši formulu jedinstvene škole u potpunom značenju ona uključuje monopol i ako to malo ko naglašuje u parlamentu i štampi« (str. 127).

»Mislite li, da su otišli dušmani? il' Danajci išta
 Da bez prevare daju? Uliksa tako zar znate?
 Il' su se u drvu tome zatvorili, skrili Ahivci,
 Ili je naprava ta na zator zidina našim,
 Kuće da pregleda naše i uspne se gradu na vršak,
 Il' je prevara druga, oj čuvajte konja se, Teukri!
 Bilo što bilo, ja se i dara danajskih bojim« (Eneida 11, 52-59).

Uz to valja opaziti, da se jedinstvena škola temelji na nekim iluzijama i vrijeđa sveto roditeljsko pravo. Da vidimo!

4. NEKOJI RAZLOZI PROTIV JEDINSTVENE ŠKOLE.

Prištaše jedinstvene škole misle, da će ona zatrpati jaz između djece imućnijih i siromašnijih obitelji (Rappel, 27. 10. 1924). Na to dobro odgovara F. Datin u »Etudes« (20. 11. 1924). Jedinstvena škola može stvoriti fizični kontakt, ali ne će stvoriti jedinstvenost siromašne i bogate djece. Ta će prerana fusija različitih društvenih klasa proizvesti brzo više socijalnu mrzost nego li bratstvo. U realnosti često dijete manje imućno zavidi bogatom djetetu radi odijela i igrački.

Bivši ministar predsjednik Herriot istaknuo je pred komorom, da će nova vrst škole mnogo koristiti glede higijene i ponašanja. Odakle oni to znadu, da današnja škola to isto ne može postići? Zar treba monopol uvesti, da se higijena bolje razvije u školi, pa tako i ponašanje? Datin jamči, da neotesanija djeca ne će usvojiti otmenost od svojih delikatnijih krugova. Dapače obratno ovi će oponašati mnogo lakše ton, jezik, ponašanje, običaje uličnih derana. Time ne će ništa dobiti pristojnost i otmenost naroda. Ako pak misle gospoda, da je velika prednost te nove škole u komforu ili tušu, onda neka znadu, da roditelji traže od škole nešto više i bolje, a to je duševna higijena.

Nadalje ističu prištaše nove jedinstvene škole, da djeca u toj školi ne će naučiti vjersku nesnosljivost. Pa zar ih vjera sada uči nesnosljivosti? Gospoda se varaju, ako uistinu misle da će nestati te nestrpilivosti pomoću jedinstvene škole. Zar djeca nemaju očiju i razuma, pa ne će zamjetiti, kako u svijetu postoje razne vjere? Zar za njih ne će kod nove škole više ni malo uplivisati ulica, obitelj i razgovori u njoj? Uz to danas ima u Francuskoj do 13.000 sovjetskih učitelja i 70.000 komunistâ. Zar će ti učitelji biti u školi tako službeni, da ne će nikada iznijeti djeci ni malo od svojih ideja? Zar djeca ne će zamjetiti, da ti učitelji ne mole, niti idu u crkvu? zar ćete djeci jedinstvene škole tako zavezati usta, te neće nikada ništa pitati učitelja, gdje ovaj mora da odgovori djeci na razna vjerska pitanja? Jedinstvena škola ili će govoriti i zastupati ono, što je svim vjerama zajedničko, ili će prepuru-

stiti to učiteljima. U prvom slučaju će propagirati nova škola novu vjeru (barem vjerski indiferentizam, a taj je uvreda za sve vjere). U drugom slučaju eto ti vjerske anarhije. I jedinstvena bi škola po framasonskom receptu bila bez vjerske odgoje; a to znači širi novo poganstvo, koje će povećati broj zlikovaca i utrti put političkoj anarhiji.

Jedinstvena škola ide za socijalizacijom. Nitko pametan ne može biti protiv toga, da država stvori takove urede, koji bi bili pripomoć roditeljima, kada biraju zvanje svojoj djeci. No svak mora biti protiv toga, kada nova škola hoće da provede i socijalizaciju ili unifikaciju moždana. To je atentat na ljudsko dostojanstvo.

Po receptu jedinstvene škole učitelji bez dogovora s roditeljima određuju djeci zvanje i pravac daljnog odgoja. Odakle državi ta vlast? To je oćimanje najsvetijeg roditeljskog prava. Djeca ne pripadaju državi, nego roditeljima. Pristaše jedinstvene škole hoće da pokušaju ono, što su u svoje vrijeme badava pokušali u Sparti i tiranin Robespierre u Francuskoj. — No recimo, da će državi počić za rukom proturati ovaj nacrt o slobodnoj školi. Tu će učitelji djecu, koja pokažu sposobnosti, unaprediti u srednje škole i država će uzdržavati o svom trošku ovako sretnu i »najbolju« djecu. I tu dobro primjećuje pisac pariškog časopisa »Mercure de France« (15. 2. 1925): »Zar ne znaju ti odgojitelji, da često dijete brilira do 13. godine, a kasnije postane srednjih sposobnosti i obratno?« (str. 128). I pedagogija dakle ustaje protiv »jedinstvene« nove škole.

5. ŠKOLA BUDI PEDAGOGIKUM, NE POLITIKUM!

»Jedinstvena škola« jest Prokrustova postelja, na koju hoće da polože svaku obitelj političari u Francuskoj i Njemačkoj. Zašto to rade? Nadaju se da će tom mekom privući u svoj tabor, u svoju mrežicu mnoge ribice, koje su već zaražene liberalizmom. Pri tome dakako obećavaju, da će nova škola omogućiti napredak sposobnije mladeži (Kao da to ne čini i sada dobro vodstvo škole, gdje opazi nadarenije mladiće ili djevojke!) posebnim nagradama (kao da to ne može dijeliti i postojeća škola).

Što će biti posljedica ove političke rabote? Ako moderna demokratska država uistinu i provede novi tip škole, ne će se samo time zadovoljiti političke stranke. Ove će htjeti, da odlučuju i pri namještanju svojih stranačkih pristaša, koje su inače učitelji ili učiteljice. Drugim riječima, škola će postati domena političke stranke, dosljedno i igra svih političkih promjena. Tko će pri tome štetovati? Samo škola i mladež.

Već po sebi nitko nepozvan ne smije dirati u djecu i orgulje, a još više vrijedi o nastojanju framasonskih političara, koji hoće da iz škole naprave politikum mjesto pedagogikum.¹

Protiv ovakovih političara moraju ustati svi roditelji i obraniti svoja prava. To su i učinili u Njemačkoj i ondje se ne osuđuje loža da jače stupi. Ni u Francuskoj ne ide sve glatko, kako su se bili zamislili pristaše »jedinstvene škole«. Otpor je jak.

I kod nas se našlo učitelja, koji su zaszvirali, kako je loža zatrubila. Ti su iznijeli (mnogi i nesvijesno) i kod nas nacrt »jedinstvene škole«. Za tim ide i predlog jugoslavenskog učiteljstva na njegovu sastanku u Dubrovniku ljeti 1924., pa i glas nekih učiteljskih zborovanja po pokrajinama.

Protiv ovih nastojanja moramo naglasiti s Huggerom (Stimmen der Zeit 1917, 16-17): 1. Država nije sebi cilj niti je svemoguća, Ona može obvezati obitelji, neka se pobrine te djeca dobiju ono znanje, koje ju omogućuje da uzmogne izvršiti dužnosti prema zajednici. Država može to nadzirati i prisiliti. Ali roditeljima ostaje pravo da odluče, kako će djeca doći do tog cilja. Jedinstvena pak škola hoće da prisili svu djecu na pohađanje državnih škola i privatne trpi samo onda, kada nijesu uređene ni po socijalnoj ni konfesionalnoj razlici. To je navala na najsvetija prava obitelji. 2. Djeca nijesu svojina političke skupštine ni države. Ona su svojina svojih roditelja. Jedinstvena škola jednako gazi najsvetije pravo svakog individua, kad hoće da isključi od viših nauka one, koji u stalnoj dobi nemaju određenu mjeru znanja ili sposobnosti. 3. Uniformiranje ubija duh naroda i polet mladeži. Ovo dapače ne odgovara ni potrebama raznih staleža i različitih zvanja, kao i posebnih učiteljskih zborovanja po pokrajinama.

Iz svega se eto vidi: Pravi se katolik ne može nikako veseliti »jedinstvenoj školi«, kojom bi loža htjela da nas obdari. »Timeo Danaos et dona ferentes!«

A

